

UDK 811.163.42'367.622

Izvorni naučni rad

Amira TURBIĆ-HADŽAGIĆ (Tuzla)

Marica PETROVIĆ (Tuzla)

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

amira.turbic@untz.ba

maricap@bih.net.ba

PROMJENA IMENICA U HRVATSKOJ LISTINI DUBROVAČKOGA ARHIVA OD 11. 6. 1253.

U radu će se iznijeti osobitosti promjene imenica u hrvatskoj listini Državnoga dubrovačkog arhiva od 11. 6. 1253 [sign. HR-DAD 7. 3. (Diplomata et acta) 13. st. br. 215], sa spiskom dubrovačke vlastele. Osobitosti imenica te listine do sada nisu dovoljno istraživane.

Rezultat će analize biti: glavna i „neglavna“ promjena imenica; naporedna upotreba staroslavenskih i starohrvatskih oblika; staroslavensko i starohrvatsko kod imenica, te usporedba glavne i „neglavne“ promjene imenica Dubrovačke listine od 11. 6. 1253. sa imenicama ćirilčne Povaljske listine (D. Malić).

Ključne riječi: *promjena imenica, Dubrovačka listina, Povaljska listina*

Baštinimo značajan broj ćirilčnih i bosaničnih listina, važnih za jezičnu i književnu povijest, koje proširuju krug na štokavštini pisanih spomenika srednjovjekovnog perioda. Jedna takva listina napisana je 11. 6. 1253. godine u Dubrovniku.

„Imenice su riječi kojima se imenuju predmeti, bića i pojave. Gramatičko im je značenje (sadržaj) ‘predmet’ (Silić2002:10).” Iz udžbenika *Staroslavenski jezik* prof. Damjanovića saznajemo da se tipovi deklinacije imenica najstarijega slavenskoga književnog jezika dijele ovako: *Glavna promjena imenica muškoga i srednjega roda; Glavna promjena imenica ženskoga roda; I – promjena muškoga i ženskoga roda; U – promjena muškoga roda; V – promjena ženskoga roda i Konsonantske promjene.*

Jednina

U nominativu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

- ø: банъ 76¹, боѡинъ 74^e, богъ 38, /богъ 11, 40, 48, 53, богъданъ 64^c, братъ 20, damiēnъ. 63^d, den(ъ) 1, ·djubronъnikъ 37, dobitk(ъ) 22 /dobitъkъ 28, / dobitkъ 29, 31, dobrslavъ 66^a, ·goislavъ 62^b, gospodъ 40, g(ospo)d(i)nъ 38, 57^a, gradъ 37, 46, гръгуръ 70^a, gulerivikъ 76, êkobъ· 65^a, knezъ 58^a, marinъ 70^b, 72^b, 67^c, 70^c, 60^d, 63^c, 69^e, 75^e, маръgaritъ· 69^a, маръtinъ. 73^c, маръtolъ· 76, matevъ 72^d, ·mihoilъ 71^e, movrêškъ· 68^e, ·ôbъtъ· 77, pavlъ 70^e, 72^e, petrъ 68^a, 62^b, 65^b, 71^b, 63^c, 65^c, 57^d, 58^d, 66^d, pologrīnъ 67^d, priētelъ. 11, pruglъ. 72^c, 75^c, i rodъ 12, ·rusinъ 72^b, 65^c, soseпъ 61^e, teôdгъ 73^a, tripunъ 67^e, urošъ 10, 20, vladislavъ 20, vlastelinъ 20 / vlastelin 57^a, volъkasъ· 67^a, vragъ 10, 11, vгъhъ 76, 77, zakonъ 46, žunъ· 63^b, 64^d, 70^d, 75^d, 62^e.
- a: anъdreê 75^a, 74^c / anъdrêa· 68^d, 69^d / anъdrêa 59^e, ·dobrona 60^a, ·grubeša 71^a, kolenъda 74^a / kolenъda 61^b, mateê 62^a, matiê· 66^c, 73^d, meпъгаѡa· 57^c, nikula 64^e, nikulica· 64^b, 60^c, palъma 60^b, 59^d / palъma 63^c, paska 67^b, 59^d, petrona. 71^c, 62^d, valica 69^e, vita 75^b, 58^c, 71^d, 61^e.
- e: ѡгъne 57^b, ôbъtъtovanъe· 56, ·pisanъe 55/ pisanъne· 76, potverъdenъe 55, visъêгъe 58^b.
- i: alekъsi· 73^b, barъbi 70^b, basili· 69^c, geôгъgi 4, 58, 66^c, gerъvasi· 60^c, маръsili· 4, 57-58, dimitri 59^b, pozъkali 63^a, vali 67^b, vlasi 61^d, 65^d, 65^e.
- o: ·c(êsa)r(ъ)stvo 11, 13, 21, 30, 47, 54, filipo 61^c, 74^d, fosъko 61^a, klimenъto 68^c, mihoilo 72^a, 74^b, 59^c, 62^c, 57^e, 73^e, pavъlo 58^c, priētelъstvo· 1, srebro 24, vгъsaiko 69^b, zlato 24.

Dubrovačka listina u nom. jed. imenica muš. i sred. roda ima pet gram. morfema: **-a**, **-e**, **-i**, **-o** i **-ø**.

Gram. morfem **-a** i **-i** imaju samo imenice muš. roda koje označavaju vlastita imena (*anъdrêa*, *dobrona*, *grubeša*, *kolenъda*; *alekъsi*, *barъbi*, *basili*, *geôгъgi* ...). Vlastita imena u Dubrovačkoj listini završavaju još na **-e** i **-o**: *ѡгъne*; *filipo*, *fosъko* ...).

Nulti morfem (-ø) je najčešći; pored općih imenica imaju ga vlastita muška imena (*богъданъ*, *damiēnъ*, ...), patronimi (*gulerivikъ* ...), toponimi (*djubronъnikъ* ...) i imenice koje označavaju državnu/društvenu službu/funkciju (*банъ*, *vlastelinъ* ...).

¹ Pri nabranjanju imenica, broj pored svake imenice pokazuje red (i)li redove u kojem(-ima) se imenice pojavljuju u Dubrovačkoj listini od 11. 6. 1253. [sign. HR-DAD 7. 3. (Diplomata et acta) 13. st. br. 215] DL.

U Dubrovačkoj listini preovladavaju imenice koje su se sklanjale po glavnoj promjeni imenica muž. i sred. roda (*bogъ, bratъ, knezъ, vragъ, zakonъ/c(ê)sar(ъ)stvo, mesto, ôbъtъtovanъe, srebro, zlato*), a među njima se nalaze i imenice sa sufiksom **-tel-ъ**: *priêtelъ, priêtelъstvo*.

U nom. jed. imenica muž. roda na **-ø** koje se nisu sklanjale po glavnoj deklinaciji naš korpus pokazuje imenice imenice *i*-promjene (*gospodъ*), konsonantske *n*-promjene (*den(ъ)*) i *u*-promjene (*vrъhъ*).

Imenice sred. roda u nom. jed. na **-e** pokazuju prisutnost glagolskih imenica (*ôbъtъtovanъe, pisanъe...*).

Sva prezimena u Dubrovačkoj listini od 11. 6. 1253. godine završavaju se na gram. morfem **-ikъ**: *gačikъ*·59^d, *lomъpridikъ* 60^a, *menъčetikъ*·59^b, *mihoilikъ* 75^c, *petrovikъ* 59^a, *prodanъčikъ*·69^b, *slabikъ* 61^a, *vizolikъ*·67^d, nekočina prezimena na **-ø**: *čimkъ*·70^b, *merъnuhъ* 68^c, *vilanъ* 60^d, *pičinežъkъ* 74^d / *pičinežъkъ*·64^b, *silivêstrovkъ*·71^e, te jedno prezime na **-a**: *čelpa* 63^e.

U Povaljskoj listini pojavljuju vlastita imena osim na suglasnik *i* na **-ø**, te niz prezimena; potvrđene su dvije imenice sred. roda u nom. jed.: *leto* 1, *selo* 19 (Malić 1988: 107).

U nominativu jednine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

- a:** *cr(ъ)kva*·49, *kletъva* 53, *ôpъkina* 4, 47, 51, *pravъda* 35, *·tisuča* 1.
- ø:** *·ljubovъ* 5 / *da ljub(ъ)vъ* 39, *·mati* 6 / *mati* 49, *съmъrъtъ* 31.

Nom. jed. imenica žen. roda ima dva gram. morfema: **-a** i **-ø**. Preovladavaju imenice **a**-promjene: *ôpъkina, pravъda, kletъva*. Pojavljuju se i imenice konsonantske **r**-promjene žen. roda: *mati*, zatim imenica **i**-promjene žen. roda: *съmъrъtъ*, te imenica *crъkva* nekadašnje **v**-promjene na koju je djelovala glavna promjena imenica žen. roda.

Imenica *mati* ima nulti morfem (Damjanović 2003: 88) i danas je u košim padežima sačuvala „svoju staru osnovu na **-er-**. U deklinaciji se – osim u NAV jd. – imenica *mati* izjednačila s imenicama glavne deklinacije (*G matere, DL materi, I materom*)...” (Barić & dr. 1997: 627).

Napomenimo da se u nom. jed. žen. roda pojavljuju: opće (*cr(ъ)kva, ôpъkina*), apstraktne (*·ljubovъ / ljub(ъ)vъ*) i brojne imenice (*tisuča*).

U genitivu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

- a:** *g(ospod)ja b(og)a* 1, *i brata*·*ego vladislava* 12, *sudъe*·*bubanъna*·59^a, *i prêslavъnoga*·*c(êsa)r(ъ)stva* 2, 5, 15, 17, 22, 26, 29, 32, 33, 35, *človêka* 34, *našega*·

djubrovъnika 2, 4, 5, 26, 51 / *djubrov(ъ)n(i)ka* 55, *ôdъ dobitъê* 45, *poveleпъemъ. slavъnoga* *duža* 4, 52, : ili *bezъ. ezika* 30, 31, *georъgiê* 41, 55, *g(ospod)* *a b(og)a* 1, *visokogo · sevasto · krastora · g(ospo)d(i)na · petra* 32, 33, 76, *slavъnoga · grada* 2, 4, 5, 20, 25, 26, 51, 55, 76, *h(ris)t(os)a / h(ristos)a* 1, *m(ê)seca · ijunê* 1, *i(su)sa / is(usa)* 1, *kneza* 25, 33, 55, 76, *kneza* 58^e, 66^e, 67^e, · *knežъstva* 34, 52, *korila* 44, *za dъvê · nedele · ôd(ъ) kova* 18, *neverъnogo · krala · uroša · i roda · ego* 8, *krastora* 32, *petra · sevasto · kratora* 22, 26, 29, 33, 35, *lêta* *DI* 1, *ne pustiti · bezъ · mira* *DI* 13, *ôd(ъ) kneza* *maižaleka* 58^e, *marъsiliê* 55, *do mora · 45, m(ê)seca · ijunê* *DI* 1, *da vezъ. dobitkъ · ônoga · mъгъsa* 30 / *mъгъsa* 31, 32, 33, *ôka* 43, i *ôd(ъ) zeta* *ti · s(ve)togo · c(êsa)r(ъ)stva · petra · sevasto · kratora* 22, 26, 29, 32, 35-36, 41, *pokrata* 42, *bezъ · poveleпъê* 25, · *bezъ · propastva* 17, *neverъnogo · krala · uroša · i roda · ego* 8, 14, 20, *ôdъ sela* 40, 41, 45, *ôd(ъ) kneza · tripuna · 66^e, neverъnogo · krala · uroša · i roda · ego* 8, 12, 14, *ôd(ъ) maloga · veča · 64^a / ôdъ velъega · veča* 68^b, *ôdъ vêka* 71^a, *s(ve)togo · vita · 1, i brata · ego vladislava* 12, *vraga · tvoga · i našega · uroša* 12, 14, *ôd(ъ) zeta* *ti* 22, *žuna* *boгъdanika* 63^b.

-e: *ôdъ črъnete* 61^e, *po moru · vrъhu · grade* 19, *ôd(ъ) kneza · jude* · 67^e, *ôdъ vrъhe* 45.

-u: · *vrъhu* *uroša · vraga · tvoga* · 14, 19.

Tri su gram. morfema u gen. jed. imenica muž. i sred. roda: **-a**, **-e** i **-u**.

Gram. morfem **-a** imaju sve imenice glavne *o-/jo-*promjene muž. i sred. roda u gen. jed., koje u nom. jed. završavaju na *-ø*, **-e** i **-o**: (*b(og)a, človêka, georъgiê, poveleпъê, veča, lêta* ...).

Glavna promjena utječe na *i*-promjenu: *g(ospod)a, zeta*, zatim na konsonantsku *s*-promjenu: *ôka*.

Preovladavaju imenice glavne *o-/jo-*promjene u gen. jed. srednjega roda koje imaju gram. morfem **-a** (*c(êsa)r(ъ)stva, mora, sela*, ...).

Gram. morfem **-e** u gen. jed. imenica muž. roda u Dubrovačkoj listini ima dva uporišta:

- preuzimanje genitivnoga gram. morfema **-e** iz *a*-deklinacije imenica žen. roda palatalnih osnova ili
- preuzimanje genitivnoga gram. morfema **-e** iz imenica konsonantskih deklinacija.

Osim što se imenice muž. roda *črъneta* i *juda* dekliniraju po ugledu na imenice glavne promjene žen. roda, te pokazuju gram. morfem **-e**: *črъnete, jude*; uz njih i imenica glavne promjene muž. roda ima gram. morfem **-e** iz konsonantske deklinacije: *grade*, te imenica *u*-promjene: *vrъhe*.

Imenice *u*-promjene muž. roda (*vrъhu*) u gen. jed. pokazuje supostoja-nje gram. morfema *u*-promjene i konsonantske deklinacije: *vrъhu* ~ *vrъhe*.

Povaljska listina pokazuje u gen. jed. imenica muž. i sred. roda preovladavanje imenica *o-/jo-*promjene, kao i Dubrovačka listina. Međutim, za razliku od Dubrovačke, Povaljska listina pokazuje imenicu *i-*promjene: *do puti* koje nema u Dubrovačkoj listini; te da glavna promjena utječe na *u-*promjenu: *sina*, *vr̃ha*, dok u Dubrovačkoj listini glavna promjena utječe na *i-*promjenu: *g(ospod)a*, *zeta*, te na konsonantsku *s-*promjenu: *ôka*. (Usp. Malić 1988: 107).

U genitivu jednine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

- e: _{s(ve)te} · bo(gorodi)ce 66^b, do cr(ь)kve · 41, 42, bezъ · družine 30, duše 77, gorъge · 45, ljubъve · 2, ôpъkine 76, 77, pъšenice 25, ôdъ rêke 48, službe 54, _{a ôdъ ône} strane 43, bezъ sutъ · bine 34, _{druzi} · vlastele 12, do vlačice 43, zemle 2, 3, 12, 19, 38, 39, 40, 45, zete 26.
- (-ê): ôdъ _{sela i} · dgr̃žavê 40, 45, do neretъvê · 48, ôdъ visokoga · papê · 53, _{· gorъge · koe gredutъ · vr̃hъ} žъgъnovъncê 43.
- i: do · cr(ь)kvi · 42, 45, _{prokvъ} moči · _{naše} 18, pakosti · 23, 27, ni · rêči 13, soli 46.

Genitiv jednine imenica ženskoga roda završava na: **-e, -ê i -i**.

Genitiv jed. imenica ženskoga roda pokazuje gram. morfem **-i** imenica *i-*promjene, koje u nom. jed. završavaju na **-o** (*moči, pakosti, rêči, soli*).

Imenica *v-*promjene ženskoga roda (*crъky*) na dva mjesta u Dubrovačkoj listini prelazi u *i-*deklinaciju žen. roda (*cr(ь)kvi*), ali, također, na dva mjesta u listini zadržava staroslavenski gram. morfem **-e** iz *v-*promjene (*cr(ь)kve*) kao i imenica *ljuby* koja u gen. jed. imenica žen. roda ima oblik: *ljubъve*.

Imenica *v-*promjene ženskoga roda (*crъky*) pokazuje supostojanje dva gram. morfema: jedan gram. morfem iz *v-*promjene i drugi gramatički morfem iz *i-*promjene: *cr(ь)kve* ~ *cr(ь)kvi*. Prof. Malić upoznaje nas da imenica *crъky* u Povaljskoj listini kod genitiva jed. čuva stari nastavak **-e**: *cr(ь)k(ь)ve*.

Dubrovačka listina pokazuje da ako je imenica žen. roda u nom. jed. imala gram. morfem **-a**, većina tih imenica u gen. jed. ima gram. morfem **-e** (*ôpъkine, duše, ...*) uz potiranje razlika između nepalatalnih i palatalnih osnova.

Povaljska listina pokazuje starije likove imenica žen. roda: *dragoty, živi-ni* i novije prema palatalnoj deklinaciji: *raškъe, zemle* itd. (Malić 1988:109).

U dativu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

-u: asênu 4, · bogu 7, c(êsa)ru 3, · c(êsa)r(ъ)stvu · 7, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 36, 38, 39, 49, · êlovêku 17, d̆jubronъniku 9, dužu 54, g(ospo)d(i)nu 3, 7, 54, gradu · 9, kupъcu 19, mihailju 4, · samo·dr̆žavъcu 3, stolu 17, velistvu · 40, vr(ъ)hu 7.

U dat. jed. muš. i sred. roda Dubrovačka listina pokazuje samo gram. morfem **-u**.

Stsl. imenica *u*-promjene (*vrъhъ*) mijenja se po glavnoj *o*-promjeni; naš korpus pokazuje da te imenice u dat. jed. završavaju na **-u** (*vr(ъ)hu*), jer u stsl. jeziku "imenica **u*-osnova bilo je malo i na njih su jako utjecale imenice **o*-osnova (Damjanović 2004: 85)."

Gram. morfem **-u** dat. jed. muš. roda održat će se do savremenoga stanja u jeziku kao uostalom, i u drugim slavenskim sustavima.

Prof. Malić navodi da su u Povaljskoj listini u dat. jed. imenica muš. i sred. roda potvrđene samo imenice glavne promjene: *b(og)u* 8, *ioanu* 8, *clezu* 30, *opat* 32, 46, *ratъku* 32 i *radъku* 46; *vlada[nъ]ju* 11, *udanъju* 14." (Malić 1988: 107).

U dativu jednine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-i: moči 15.

(-ê): ôpъkinê · 54.

Dativ jednine imenica ženskoga roda završava na **-i** i **-ê**.

Ekscerpirani primjeri u dat. jed. žen. roda pokazuju primjere imenica *i*- i *a*-deklinacije: *moči*, *ôpъkinê*.

Povaljska listina u dat. jed. imenica žen. roda pokazuje imenicu *v*-promjene sa dva gram. morfema: *cr(ъ)k(ъ)vi* i *cr(ъ)k(ъ)ve*, što D. Malić tumači kao „grafijsko preklapanje *i* – *e* – *ê*, a ne prijelazom imenica u glavnu nepalatalnu deklinaciju."

U akuzativu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

-a: vъ_{h(risto)sa} · b(og)a 3, vъ_{h(risto)sa} · 3, iôvana 6, i vъ_{s(ve)te} (sve)tiju · mučenike g(ospo)d(ъ)ne vlašie · lovъrêpъtê 7, i blaženuju · četiri · evan̆geliste · marъka · 6, · i blaženuju · četiri · evan̆geliste · marъka · mateê 6, i vъ_{s(ve)tiju} · ap(usto)li · petra · i pavъla 6, vъ_{s(ve)tiju} · ap(usto)li · petra 6, 7, i vъ_{s(ve)te} (sve)tiju · mučenike g(ospo)d(ъ)ne vlašie 7.

-e: vъ_{s(ve)toe} · evan̆g(e)li(e) 5, na ihъ · hъtenъe 28, Vъ · [i]me 1, vladanъe · 8.

-o: vъ knežъstvo 25, 29, na_{ino} mesto · 48, vъ priêtelъstvo 10.

-u: аѡѡдггју 7, лјуку 6.

-ø: вѡ наѡѡ · градѡ · дјубровѡникѡ 22, 51 / вѡ дјуброникѡ · 22, / · вѡ дјубров(ѡ) никѡ 23 / вѡ дјубровѡникѡ 48, вѡ ^{telahъ · i} добитѡкѡ 28, / за добитѡкѡ. 32, ^{ki drъže-} добитекѡ 66^b, на. d(ѡ)пѡ 1, гневѡ 53, · вѡ · градѡ 19, 22, 39, 41, кр(ѡ)стѡ 6, мигѡ. 13, 14, plotѡ 3, вѡ прѡделѡ 23, · stolѡ · 14, трѡгѡ 23, 24, вгѡхѡ 41, 43, да si [i]mamo · ðnъzi · stari zakonѡ 37, 47, 48, вѡ животѡ 15.

Prof. Malić navodi za Povaljsku listinu da je akuz. jed. imenica муш. roda jednak nom. ili gen., a u sred. rodu akuz. je jednak nominative. Isto vrijedi i za Dubrovačku listinu.

Gram. morfeme -a, -u i -ø u akuz. jed. imaju imenice муш. roda, dok imenice sred. roda u akuz. jed. imaju gram. morfeme: -e i -o.

Od imenica муш. roda koje u akuz. jed. završavaju na -ø, kao i u nom. jed., nalazimo opće imenice: *dobitѡkѡ*, *gradѡ*, *kr(ѡ)stѡ* itd.; imenice konsonantske *n*-promjene (*d(ѡ)пѡ*) i *u*-promjene (*вгѡхѡ*).

Imenice sred. roda u akuz. jed. na -e pokazuju prisutnost glagolskih imenica (*vladanѡe* ...).

U akuzativu jednine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-u: девоју · 6, а дружуну 32, · i вѡ истину 3, клетѡву 53, марију · 6, на потребу 24, правину 34, вѡ правѡду · 3, 35, 36, 50, волу 23, / на волу 27 · земљу 16, 18, аѡѡдггју 7, лјуку · 6, братѡју · 8.

-ø: i лјубѡвѡ 3, ^{своју} · мокѡ 21, · помокѡ 15, роѡ(а)стѡ 54, ^{на еговѡ · stolѡ · i} ратѡ 14, · сѡмгѡтѡ 29.

Dva su gram. morfema u akuzativ jed. imenica žen. roda: -u i -ø. Preovladava starohrvatski gram. morfem -u. Njega u akuz. jed. imaju sve imenice glavne promjene koje u nom. jed. završavaju na -a, te pokazuju nerazlikovanje nepalatalnih i palatalnih osnova: *kletѡvu*, *pravѡdu* ~ *volu*, *zemļu*. Taj starohrvatski gram. morfem -u održat će se do savremenoga stanja u jeziku, te ga kod istih imenica nalazimo u savremenome hrvatskom jeziku: *kletvu*, *pravdu* ~ *volju*, *zemlju*.

Imenice *i*-promjene (*помокѡ*, *роѡ(а)стѡ* ...) i *v*-promjene (*лјубѡвѡ*) žen. roda. u akuz. jed. završavaju na -ø gram. morfem.

Povaljska listina, kao i Dubrovačka listina, glavnu *a*-promjenu imenica муш. i žen. roda u akuz. jed. pokazuje sa gram. Morfemom -u: *nikulu*, *knigu*, te imenicu *v*-promjene u stsl. obliku: *cr(ѡ)k(ѡ)вѡ* i *cr(ѡ)k(ѡ)вѡ* (Malić 1988: 110 i 111).

U vokativu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

Vokativ jed. imenica muš. i sred. roda se ne pojavljuje u Dubrovačkoj listini, dok nas prof. Malić upoznaje s vokativnim oblicima u Povaljskoj listini: *kneže, župane*.

U lokativu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

- e: ni na · brode 24, · ni · vь grade 27, · ni na moste 24, 27, · ni na · sьbore 27, 77.
- i: ni na · puti · 24.
- u: · po pomorьju 15, · po moru 15, 19, po suhu 49, po zakonu · 34, 77.

Dubrovačka listina pokazuje tri gram. morfema: **-e**, **-i** i **-u**.

Dubrovačka listina imenicu *i*-promjene u lok. jed. muš. roda pokazuje u stsl. obliku: *puti*, kao i Povaljska listina, dok su sve ostale imenice u Dubrovačkoj listini muš. roda u lok. jed. iz glavne promjene i pokazuju starohrvatske gram. morfeme **-e** i **-u**: *grade, zakonu*. Oblik imenice *zakonu* održat će se od starohrvatskoga jezika do savremenoga stanja.

Dalje, Dubrovačka listina od imenica sred. roda ima samo potvrđen gram. morfem **-u**: *pomorьju, moru, suhu*, dok nas prof. Malić upoznaje, pri analizi Povaljske listine, da nema potvrđenih imenica sred. roda u Povaljskoj listini.

U Povaljskoj listini u lok. jed. muš. Roda u imenica nepalatalnih osnova pojavljuje se stsl. nastavak **-ê** iz glavne promjene (*na trêbošinê, na brezê*) i iz *i*-promjene **-i** (*pri puti*), te noviji oblici sa gram. morfemima **-i** i **-u**: *o zagoni, na bolu* (Malić 1988: 108).

U instrumentalu jednine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

- em: · s[ъ] hotenьemъ 76, курьсемъ 27 / курьсмъ 31, povelеньemъ. 4, · сь urošemъ 13.
- om: s[ъ] tvoimъ · с(êsa)р(ъ)stvomъ 14, сь ezikomъ: 30, iôvanomъ 2, сь jezikomъ 31, iôvanomъ · ôsênomъ 2, сь vonomъ · звонивъше 77.
- u: · zapečakeno · jestь · pečatьju · ѿрѣкинъskomъ i slavьн(о)ga · marьsiliê 55.

Instrumental jednine imenica muš. i sred. roda završava na **-em** i **-om**, te jedna imenica muš. roda ima gram morfem **-u**: *pečatьju*.

Gram. morfem **-em** redovito se pojavljuje u imenica palatalne osnove (*urošemъ, hotenъemъ*), dok se gram. morfem **-om** pojavljuje u imenica nepalatalnih osnova (*c(ěsa)r(b)stvomъ, ezikomъ*).

I u Povaljskoj listini potvrđeni su nastavci nepalatalne i palatalne osnove **-om** i **-em**: *rodomъ, knezemъ*, itd. (Malić 1988: 108).

U instrumentalu jednine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-ju: i mokъju 19.

-om: meždu · ôpъkinomъ 2, silomъ · 19.

-ov: dobromъ · verovъ · 17.

Instrumental jed. imenica žen. roda završava na: **-ju, -om** i **-ov**. Dvije imenice pokazuju starohrvatski gram. morfem **-om**.

Gram. morfem **-ju** nalazimo kod imenice *i*-promjene: *mokъju*, dok gram. morfeme **-om** i **-ov** u instr. jed. imenica žen. roda nalazimo kod imenica glavne promjene žen. roda: *silomъ, verovъ*. Gram. morfem **-ju** (<ъjō) je iz stsl. jezika, a gram. morfem **-om** je iz starohrvatskoga jezika pa dolazi do miješanja staroslavenskih i starohrvatskih osobitosti različitih deklinacijskih vrsta na razini gram. morfema: *mokъju ~ ôpъkinomъ*.

„U instrumentalu jednine nastavak - *ojq* rano je pretvoren glasovnim promenama u -ov: *ženojō > ženoju > ženou > ženow* (glas *v* tada se još izgovarao kao bilabijalno *w*). Tako je i -*ejq* u *jā*-osnovama dalo -*ev*, ali je taj nastavak već oko 1200. bio zamenjen sa -ov (*poveļov*, 1189), da bi zatim u XIII v. zagospodarilo -om, prema muškom i srednjem rodu.” (Brozović & Ivić 1988: 22). Dubrovačka listina iz 1253. godine ima zabilježene dvije imenice sa gram. morfemom **-om**: *ôpъkinomъ, silomъ*, dok se gram. morfem **-ov** pojavljuje samo u jednoj imenici: *verovъ*.

Za razliku od Dubrovačke listine koja u instr. jed. imenica žen. roda ima tri gram. morfema: **-ju, -om** i **-ov**, u Povaljskoj listini prof. Malić upoznaje nas da su zabilježena dva gram. morfema: **-ovъ** i **-omъ** (*podъ stēnovъ* 22, *sъ nivomъ* 18).

Množina

U nominativu množine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

-a: sela · 41.

-en/a: A siē · sutъ · imena · ônehъ · ki se su · kleli · 56.

-e: *djubronъkane* 23, *ljudъe* 21, 25, 33, 39, *manastire* 50, *priētele* 5, 8-9, *p(r)ikupe* 50.

-i: *ap(usto)li* 6, · i *rodъ ihъ* · ili *druzi* · *vlastele* · i *pribъgnu (?)* · *gradu* 12, i *kurъci* 21, 26, · *nevêrnici* 8 / *nevêrъnici* 9, *nevêrъnici* 9, *prideli* 16, *grъci* · *ôpъkinъki* 62^b / *grъci* _{gradъci} 64^b, *vekъnici* · 4 / *vekъnici* 68^b / *vêkъnici* 64^a.

-ov / i: *popovi* 50.

(-ê): _{vъse} *knezovê* 51, *vragovê* 9.

Nominativ množine očuvao je stare gram. morfeme: **-a**, **-en/a**, **-e**, **-i**, **-ov/i** i **-ê**. Preovladava gram. morfem **-i** i nalazimo ga samo kod imenica muš. roda: *ap(usto)li*, *druzi*, *kurъci*.

S proširenjem osnove u nom. množ. pojavljuje se jednosložna imenica muš. roda glavne *a*-promjene *popovi*.

Imenica muškoga roda nom. jed. *človêkъ* pokazuje supletivizam i gram. morfem **-e**: *ljudъe*; gram. morfem **-e** pripada nekadašnjoj *i*-promjeni muš. roda.

„Imenice sa sufiksom **-(j)an-in-ъ** (gražd-an-inъ) također su se u množini sklanjale kao imenice konsonantskih promjena, s tim što su gubile drugi dio sufiksa (**-in**), na primjer nominativ plurala graždan **-e** (Damjanović 2003: 90).” Pojavnost staroslavenskoga gram. morfema **-e** u Dubrovačkoj listini samo je potvrda jezične starine: *djubronъkane*.

Gram. morfem **-ê** vjerovatno ukazuje na pisarevu pogrešku ili se radi o pisarevoj zamjeni **-i** ili **-e** jatom u Dubrovačkoj listini, primjerice: _{vъse} *knezovê*, *vragovê*.

U nom. množ. imenica sred. roda konsonantske *n*-promjene pojavljuje se imenica: *imena*.

U ekscerpiranome korpusu imenica muš. roda u nom. množ. pred gram. morfemom **-i** vrši proces druge palatalizacije velara **k** i **g** (za velar **h** nema potvrda) u **c** i **z**: (*nevêrъnici*, *vekъnici*, *druzi* ...).

Povaljska listina pokazuje u imenica muš. roda množ. uvijek nastavak **-i**, a u sred. rod. množ. samo jedan primjer: *osêčišća* (Malić 1988: 108).

U nominativu množine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-e: _{i vъse} · *ôpъkine* 77, _{vъse} *sudie* 4 / *sudъe* · *bubanъna* · *petrovikъ* 59^a, *vlastele* 12, *zemle* 2, 41.

-i: *cr(ъ)kvi* 50.

(-ê): naše · zemle · i sela · i dr̃žavê 41, zlat̃ne · postavê 24.

Dubrovačka listina u nom. množ. imenica žen. roda pokazuje tri gram. morfema: **-e**, **-i** i **-ê**.

Imenica *sudija* deklinira se po glavnoj *jo*-promjeni imenica žen. roda, pa u Dubrovačkoj listini nalazimo u nom. množ. primjer sa dva grafijska rješenja: (*sudie* ~ *sudbe*).

Promatrani primjeri imenica ženskoga roda pokazuju da imenice koje u nominativu jednine imaju gram. morfem **-a**, u nominativu množ. imaju gram. morfem **-e** kod imenica nepal. i pal. osnove (*ôpr̃kine*, *zemle*) ili **-ê** samo kod imenica nepal. onove (*dr̃žavê*), dok prema prof. D. Malić Povaljska listina u nom. množ. imenica žen. Roda pokazuje samo gram. morfem **-e** i to kod imenice pal. osnove: *z(e)mle*.

Imenica *v*-promjene **cr̃ky** koja je u nom. jed. imala gram. morfem **-a** iz glavne *a*-promjene imenica žen. roda (*cr̃(k̃)kva*), u nom. množ. Dubrovačka listina pokazuje gram. morfem **-i** iz *v*-promjene imenica žen. roda (*cr̃(k̃)kvi*).

Imenica *dijete* srednjega je roda u savremenome jeziku, koja u nom. jed. završava na **-e**. Dubrovačka listina pokazuje zbirnu imenicu: ^{I mi · I} dêťca² · naša · da 53 (< stsl. *děti*), a koja se u stsl. jez. deklinirala po *i*-promjeni imenica žen. roda.

U genitivu množine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

-i: · ôd(ь) · blagovêrniĥ · i s(ṽ)têtiĥ · c(êsa)ri · 3.

-ø: ôdъ ônehъ selъ 40, ṽselĥ · vlastelъ 76.

-en/eh: ôdъ st(a)riĥ · vrêmenehъ · 50.

Dubrovačka listina pokazuje gen. množ. sred. roda s dva gram. morfema: imenicu glavne *o*-promjene sa -ø: *selъ*, a imenicu *vrême* konsonantske *n*-promjene sred. roda sa gram. morfemom **-en/eh** i sa proširkom **-en-vrêmenehъ**. Također i imenice muš. roda pojavljuju se u Dubrovačkoj listini sa dva gram. morfema **-i** i **-ø** (vidjeli smo da -ø gram. morfem pokazuju i imenice sred. roda): *c(êsa)ri*, *vlastelъ*. Imenica *cêsarъ* u gen. množ. ima gram. morfem *i*-deklinacije muš. roda, dok imenica *vlastelъ* glavne *o*-promjene ima -ø. Povaljska listina pokazuje genitivne oblike u muš. i sred. roda bez nastavaka (Malić 1988: 108).

U dativu množine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

² Imenica *dijet-e-ø* u savremenome hrvatskom jeziku srednjega je roda, a u množini dobiva oblik zbirne imenice *djec-a*. (Silić & Pranjković 2005:115).

-em: *ljudemъ* 31.

Imenica *i*-promjene (*ljudie*)³ ima gram. morfem **-em** iz *i*-promjene: *ljudemъ*, te oblike imenica u dat. množ.: *da bude · našimъ · ljudъmъ* 35 / *ludъmъ rašъkimъ* 47. Imenica glavne *o*-promjene *kurъcъ* ima oblik dat. množ.: *Takožde ljudemъ · i kurъcmъ · djubrovъčъkimъ* 31.

Povaljska listina za razliku od Dubrovačke listine pokazuje samo dat. množ. muš. roda sa nastavkom nepalatalne deklinacije **-om**: *otokomъ* (v. Malić 1988: 108).

U dativu množine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-am: *mati vъsemъ · našimъ · cr(ъ)kvamъ* 49.

Množinski dativni gram. morfem **-am** ima imenica *v*-promjene ženskoga roda. Ekscerpirani primjer iz Dubrovačke listine pokazuje da staroslavenska imenica *crъky* završava na stsl. gram. morfem **-am**: *cr(ъ)kvamъ*.

U akuzativu množine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

-e: *evanъgeliste* 6, *dobitke* · 32, *vъse grade* 16, 27, 49, · *mučenike* 6, za *priētele* 10, · *ni na · sьbore* 27.

(-ov/ê): *kleti · vъse knezovê* *ki budutъ* 51.

-i: · *tolikozi · ludъi · koliko · da mogu · čuvati* 20.

U akuz. množ. Dubrovačka listina ne pokazuje imenice sred. roda, a imenice muš. roda množ. završavaju na: **-e, -i i -ov/ê**.

Preovladava gram. morfem **-e** koji potire razlike između nepalatalnih i palatalnih osnova (*grade ~ priētele*). U imenice glavne *o*-promjene *kъnezъ* u akuz. množ. dolazi do proširenje osnove sa morfemskim segmentom **-ov-**, te ima oblik *knezovê* sa jatom (ê) za koji ne znamo koju je glasovnu vrijednost u tome periodu imao ili je došlo do tzv. preklapanja ê ~ e ~ i.

Iz staroslavenskih udžbenika znamo, da su se u staroslavenskome jeziku imenice konsonantske deklinacije sa sufiksima: **-tel-ъ, -ar-ъ, -an-** i **-in-** samo u jednini sklanjale po *jo*-deklinaciji, a u množini kao imenice konsonantske promjene. U Dubrovačkoj listini primjer imenice *priētelъ* pokazuje da je u akuz. množ. došlo do utjecaja množinske *jo*-deklinacije na konsonantsku množinsku *n*-deklinaciju, te imamo oblik: *priētele*.

U akuz. množ. Povaljska listina također pokazuje samo imenice muš. roda: *vinogradi*, *d(ъ)ni*, *hlъmъčani* (Malić 1988: 108. i 110).

³ V. str. 11.

U akuzativu množine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-e: svoe · knige^{da} 30, da pomokъ · prieti · vьse grade · ili · kostele 16, · za dьvê · nedele 18, i službe 54, · vь zemle 8, 26, 37.

(- ê): da imamo · i hokemo · drъžati · sp(a)sajuče · kletъvê 54.

U akuz. množ. imenice žen. roda imaju iste gram. morfeme -e i -ê, kao i nom. množ. imenica žen. roda.⁴ Imenice koje u nom. jed. završavaju na -a, u akuz. množ. pokazuju gram. morfem -e; iznimku pokazuje stsl. imenica *klětva* koja u akuz. množ. pokazuje gram. morfem -ê: *kletъvê*.

Gram. morfem -e preovladava kod imenica glavne promjene i nalazimo ga i kod nepalatalnih i kod palatalnih osnova: *knige, zemle...*

U Povaljskoj listini „U akuzativu plurala u imenica nepalatalnih osnova miješaju se nastavci obiju deklinacija – -y i -i (< -y) i -e (< -e): *rasohy* 22 i *rasohi* 43, *lokъve* 31, *gomile* 41. Imenice palatalnih osnova imaju nastavak palatalne deklinacije: *gaće* 19, *zemle* 23, 35.” (Malić 1988: 110).

Ako napravimo usporedbu pojavnosti gram. morfema u Povaljskoj i Dubrovačkoj listini, onda možemo zaključiti da i u jednoj i u drugoj listini u akuz. množ. imenica žen. Roda preovladava gram. morfem -e.

U lokativu množine imenica muškoga i srednjega roda nalazimo ove gram. morfeme:

- ah: vь telahъ · 28.

- eh: ni na · putehъ 28, ni na · vratehъ 24, · vь ônehъ zakonehъ 37-38.

- êh: · po vьsehъ · gradovêhъ 47, ni vь selêhъ 27.

Gram. morfem -êh iz glavne o-promjene pokazuju imenice muž. roda, primjerice: *gradovêhъ, selêhъ*. Imenica sred. roda konsonantske s-promjene *têlo* potvrđena je u Dubrovačkoj listini sa gram. morfemom -eh: *telahъ*.

Lokativni oblik imenice sred. roda *vrata pl. t.* u Dubrovačkoj listini pojavljuje se sa gram. morfemom -eh u lok. množ.: *vratehъ*; sa istim gram. morfemom potvrđene su i imenice glavne o-promjene: *zakonehъ* i i-promjene: *putehъ*.

Povaljska listina pokazuje oblike imenica muž. i sred. roda sa nastavcima -êh, -eh i -ih: *kalê/hъ/, selъcehъ, brezihъ* (Malić 1988: 109).

⁴ Tekst Dubrovačke listine u nom. množ. imenica žen. roda ima i primjerasa gram. morfemom -i.

Dva ista gram. morfema imaju Dubrovačka i Povaljska listina: **-êh** i **-eh**.

U lokativu množine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-ah: *knigahъ* 50, *na rêkahъ* 28, *vъ zemlahъ* 31, 32, 35.

-eh: *vъ prêpisanehъ*, *zemleehъ* 27.

Dva su gram. morfema u lokativu množine imenica ženskoga roda: **-ah** i **-eh** u Dubrovačkoj listini, dok Povaljska listina ima samo jedan gram. morfem **-ah**.

Množinska deklinabilna sistema lok. množ. imenica žen. roda Dubrovačke listine pokazuje gram. morfeme **-ah** kod nepalatalnih i palatalnih osnova glavne promjene: *rêkahъ* ~ *zemlahъ*, dakle potire se različitost između nepalatalnih i palatalnih osnova. U jednome primjeru imenica glavne promjene, s palatalnom osnovom supostoje gram. morfemi **-ah** i **-eh**: *zemlahъ* ~ *zemleehъ*.

U Povaljskoj listini imenica žen. roda u lok. množ. nastavak je samo **-ahъ** i kod imenica glavne *a-/ja-* promjene: *stranahъ*, *ponъlahъ* i kod imenica *v*-promjene: *lokъvahъ* (Malić 1988: 110).

U instrumentalu množine imenica muškoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-i: *se ônemi* · *ludъi*: 19.

Gram. morfem **-i** Dubrovačka listina pokazuje kod supletivne imenice *i*-promjene: *ludъi*, na koju utječe glavna *jo*-promjena. Isti gram. morfem pokazuje i Povaljska listina, samo kod druge imenice muš. roda, te ni Povaljska listina kao i Dubrovačka nema imenica sred. roda u instr. množine.

Povaljska listina pokazuje također gram. morfem **-i**: *sъ nerezî* (Malić 1988: 109).

U instrumentalu množine imenica ženskoga roda nalazimo ove gram. morfeme:

-ami: *съ knjigami* 32.

Dubrovačka listina u instr. množ. imenica žen. roda pokazuje samo jedan primjer imenice *a*-promjene sa gram. morfemom **-ami**: *knigami*, a u Povaljskoj listini prema prof. Malić također je isti gram. morfem kod imenica *a*-promjene: *nivami* i kod imenica *v*-promjene: *lokъvami* (Malić, 1988: 111). Dakle, javljaju se dvije vrste promjena (*a*- i *v*-promjena) u Povaljskoj listini u odnosu na Dubrovačku listinu u kojoj je prisutna samo *a*-promjena.

Zaključak

Baštinimo značajan broj ćirilčnih i bosaničnih listina, važnih za jezičnu i književnu povijest, koje proširuju krug hrvatskih pisanih spomenika srednjovjekovnoga perioda. U Dubrovačkoj listini, kao i Povaljskoj listini, preovladava glavna promjena imenica u odnosu na „neglavnu“ promjenu. Međutim, u listinama se pojavljuju i ove osobitosti:

1. Dubrovačka listina ne pokazuje oblike genitiva množine imenica žen. roda, dok u Povaljskoj listini, prema prof. Malić, ima jedna potvrda: *do rasohъ*.
2. Povaljska listina nema dativnoga množinskog oblika imenica žen. roda.
3. Imenica u vok. jed. i množ. imenica žen. roda u Dubrovačkoj i Povaljskoj listini nema.
4. Dubrovačka listina u lok. jed. imenica žen. roda nema, dok Povaljska listina u lok. jed. ima potvrđen gram. morfem **-i** palatalne deklinacije: *grъmači*, te preklapanje gram. morfema **-e**, **-i** i **-ê** u primjeru: *luce* (Malić 1988: 110).
5. Vok. jed. i množ. imenica muž. i sred. roda u Dubrovačkoj listini nema, dok Povaljska listina pokazuje jedninske vokativne oblike imenica muž. roda.
6. Prisutna je naporedna upotreba staroslavenskih i starohrvatskih oblika, ali postoje i interferiranja unutar njih samih, primjerice: akuz. množ. imenica muž. roda: *ludbi* - *ljudbe*.
7. U Dubrovačkoj listini izjednačeni su dativni i lokativni oblici jed. muž. i sred. roda gram. morfemom **-u** (*bogu*, *c(êsa)r(ъ)stvu* ~ *po zakonu*, *po moru*).
8. Lok. množ. izjednačava se sa gen. množ. u Dubrovačkoj listini gram. morfemom **-eh** (*· vъ ônehъ zakonehъ* ~ *ôdъ st(a)rihъ · vrêmenehъ*).

Iz Dubrovačke i Povaljske listine razvidna je naporedna uporaba staroslavenskih i starohrvatskih oblika, ali i preovladavanje starohrvatskih padežnih oblika u jeziku srednjovjekovnoga perioda.

Literatura

- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna, Znika, Marija 1997. *Hrvatska gramatika, II, promijenjeno izdanje*, Zagreb: Školska knjiga.
- Belić, Aleksandar 1969. *Istorija srpskohrvatskog jezika, Knj. II, sv. 1, Reči sa deklinacijom*, Beograd: Naučna knjiga.

- Brozović, Dalibor, Ivić, Pavle 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Izvadak iz 2. izd. Enciklopedije Jugoslavije, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, 120 str.
- Damjanović, Stjepan 2003. *Staroslavenski jezik. Četvrto, popravljeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Damjanović, Stjepan, 1994. *Hrvatsko književno srednjovjekovlje*, Zagreb
- Damjanović, Stjepan, 2002. *Slovo iskona*, Staroslavenska/starohrvatska čitanka, Zagreb: Matica hrvatska.
- Damjanović, Stjepan, Jurčević, Ivan, Kuštović, Tanja, Kuzmić, Boris, Lukić, Milica, Žagar, Mateo 2004. *MALI staroslavensko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Hamm, Josip, 1958. *Staroslavenska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Hamm, Josip, 1960. *Staroslavenska čitanka*, Zagreb: Školska knjiga.
- Hercigonja, Eduard, 1983. *Nad iskonom hrvatske knjige*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Hercigonja, Eduard, 2004. *Na temeljima hrvatske književne kulture: filološkomedievističke rasprave*, Zagreb: Matica hrvatska.
- *Hrvatski enciklopedijski rječnik (HER)*, 2005. 1-12, Zagreb: Novi Liber.
- Malić, Dragica, 1988. *Povaljska listina kao jezični spomenik*, Zagreb: Znanstvena biblioteka Hrvatskog filološkog društva.
- Moguš, Milan, 1993. *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb: Globus.
- Silić, Josip, 2002. *Hrvatski jezik 2*, udžbenik za II. razred gimnazije, 5. izdanje, Zagreb: Školska knjiga.
- Silić, Josip, Pranjković, Ivo, 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika : za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.
- Stojanović, Ljubomir, *Stare srpske povelje i pisma*, knj. I – Prvi dio, Beograd – Sremski Karlovci 1929. i knj. I – Drugi dio, Beograd – Sremski – Karlovci 1934.
- Turbić-Hadžagić, Amira, 2009. Deklinacija ličnih zamjenica *ja* i *ti* u bosaničnim pravnim tekstovima od 12. do 15. stoljeća, *Lingua Montenegrina*, br. 3, Cetinje, 213-229.
- Turbić-Hadžagić, Amira, 2004. Paleografske osobenosti Pisma bosanske kraljice
- Jelene Grube Dubrovniku od 5. 3. 1399, *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, God. 36/2000-1, Sarajevo, 121-131.

- Turbić-Hadžagić, Amira, 2009. Deklinacija glavnih brojeva u bosansko-humskim pravnim tekstovima od 12. do 15. stoljeća, *Lingua Montenegrina*, 4, Cetinje, 147-157.
- Turbić-Hadžagić, Amira, 2010. Razvoj poluglasa u nekim bosansko-humskim poveljama *Bosanski jezik. Časopis za kulturu bosanskoga književnog jezika*, br. 7, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, ISSN 1512-5696, (117-124)

Amira TURBIĆ-HADŽAGIĆ
Marica PETROVIĆ

THE NOUN CHANGE IN THE CROATIAN CHARTERS FROM DUBROVNIK ARCHIVES FROM 11 JUNE 1253

As a part of its written heritage, a significant number of charters important for the language and literary history exists and expands the span of Croatian medieval written heritage. In *Dubrovačka listina* as well as in *Povaljska listina*, the main noun change prevails in comparison to “not main” change. From the documents of *Dubrovačka* and *Povaljska listina*, the parallel use of old Slavic and old Croatian forms is evident, with the dominance of old Croatian case forms in the language of the Cyrillic medieval charters.

Key words: *noun change, Dubrovačka listina, Povaljska listina*